

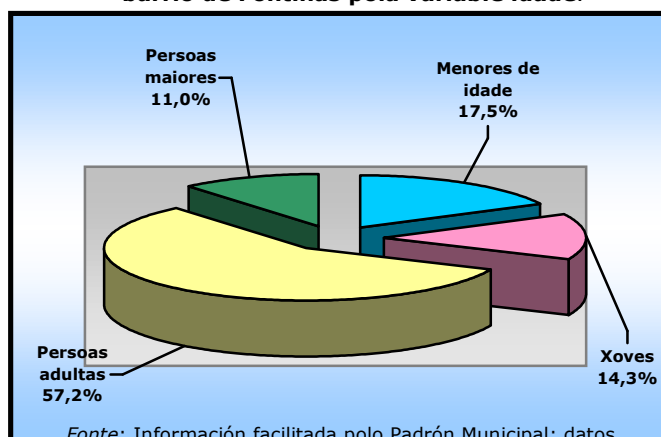
I.- FUNDAMENTACIÓN.

Dende hai mais de quince anos, as entidades socioeducativas do barrio de Fontiñas, adoptamos unha perspectiva de traballo coordinado, en rede, que non obviou a esfera asistencial (de cobertura de necesidades básicas e de facer efectivos os dereitos constitucionais que asiste a cada cidadán), pero que incide nos ámbitos preventivos e de integración.

No traballo comunitario levado a cabo, tivo especial incidencia a intervención co colectivo infantoxuvenil, polas circunstancias sociais¹ que caracterizaban á zona, e co obxectivo claro de tentar mellorar as situacións familiares e as circunstancias sociais que afectaban a este grupo de idade. Liñas de intervención dirixida sa frear o absentismo escolar e a mellorar a convivencia nas familias e no contorno comunitario foron os piares que sostían as xuntanza de barrio.

Pero, en vintedous anos de existencia, as características sociais do barrio experimentaron notables cambios. Segue tendo unha pirámide poboacional xove (aínda que menos), na que o reemprazo xeracional está garantizado, pero o colectivo de persoas maiores irrompe con forza no espectro social. As condicións xeográficas do barrio e a configuración urbanística son as que condicionaron e seguen condicionando a realidade social; Fontiñas caracterízase pola súa accesibilidade; aínda que todo é susceptible de melloras, si se pode afirmar que un dos barrios que reúne elementos e factores para facilitar a vida de calquera persoa que presente limitacións ou dificultades de mobilidade.

Gráfico nº 1: Distribución da poboación do barrio de Fontiñas pola variable idade.

Fonte: Información facilitada polo Padrón Municipal: datos traballados dende a UTS Fontiñas, maio 2012.

Retomando a idea expresada do párrafo anterior, o reemprazo xeracional está garantizado ao alcanzar o colectivo dos mais novos o 17,5 % da poboación e o dos maiores, o 11 %, existindo unha diferenza entre ambos de mais do 6 %.

¹ No ano 2000, estabamos a falar dunha poboación nova, moi nova, que se contraponía cun municipio galego que, como a maioría, se viña caracterizando por un avellentamento progresivo. Así, o evidenciaba un 25 % de poboación pertencente ao colectivo infantil e un 1,5 % de poboación maior de 65 anos. Moitas variables sustentaban esta realidade: un barrio aínda novo, con unidades de convivencia nas que os cabezas de familia contaban cunha idade que oscilaba entre os 30 e os 40 anos, familias numerosas (relacionado coa adxudicación de vivendas de promoción pública), etc.

Táboa nº 1: **Distribución da poboación por colectivos de idade.**

	Nº	% V
MENORES DE IDADE ²	1697	17,5%
XOVES ³	1388	14,3%
ADULTOS ⁴	5535	57,2%
PERSOAS MAIORES ⁵	1064	11,0%
TOTAL	9684	100%

Fonte: Información facilitada polo Padrón Municipal; datos traballados dende a UTS Fontiñas, maio 2012.

A pesar do traballo realizado, non exento de logros, si houbo casos (evidentemente os menos, e en cifras, moi pouco significativos) nos que rapazas e rapaces se “*quedaron no camiño*”; adolescentes que, froito das súas circunstancias, remataron en centros de reeducación ou, incluso, na súa maioría de idade, en centros penitenciarios.

Fontiñas, un barrio aínda novo, pero cunha importante traxectoria vital, esixe ás entidades socioeducativas da zona unha “parada no camiño”, na que se puidera reflexionar sobre a realidade social do barrio, cales son as súas necesidades actuais, cales son as súas potencialidades (que tamén as hai) e cales son as liñas de intervención que deben marcar a actuación dos distintos

² O concepto de menor de idade é un concepto xurídico relativo. Menor de idade é a persoa que non alcanzou a maioría de idade, entendendo esta desde o Dereito como o momento da incorporación das persoas á plenitude da vida xurídica con plena capacidade de obrar nos campos civil-administrativo, político, laboral e penal. Dentro desta vida xurídica nos atopamos cunha dobre dimensión deste concepto, por unha parte a Constitución Española no art. 12 di «Os españois son maiores de idade aos 18 anos». Tamén no Código Civil, o art. 315 di «A maioría de idade comeza aos 18 anos cumpridos». Non é así noutros ámbitos como o penal ou o laboral, onde se establece a maioría de idade aos 16 anos. No documento que se está a elaborar, tomarase o establecido na Carta Magna e no Código Civil.

³ A clasificación ou definición seguindo criterios puramente temporais ou cronolóxicos mostrase hoxe en día arbitraria e insuficiente, xa que a xuventude é un proceso que engloba aspectos como a madurez física, social e psicolóxica da persoa, a educación, a incorporación ao mercado laboral, a autonomía e a independencia que poden conlevar a formación dun novo núcleo familiar, así como a construción dunha identidade propia que son dificilmente clasificables en apartados cronolóxicos. Ademais el concepto xuventude defire dun país a outro e mesmamente dun contexto socioeconómico a outro. Non obstante, no documento que se está a elaborar vaise seguir, con matices, o establecido pola Organización Mundial da Saúde no ano 2000, considerando como “xuventude plena”, o período temporal comprendido entre os 19 e os 29 anos.

⁴ Etapa da vida comprendida entre os 30 e os 64 anos de idade.

⁵ A terceira idade comeza, socioloxicamente, aos 65 anos de idade; é previsible que o retraso da idade de xubilación vaia introducindo paulatinamente variacións neste concepto. A maior esperanza de vida existente no día de hoxe, fai que xa falemos de “cuarta idade”, como as persoas maiores de 80 anos.

servizos públicos e entidades sociais nos vindeiros anos. Traballar con obxectivos reais é sinónimo de rigor técnico e profesional, de eficacia e de eficiencia. Realízase así o *II Diagnóstico Comunitario*⁶ da zona (ano 2012).

Ben, pois tendo presente todo isto, dende o Punto de Atención de Servizos Sociais de Fontiñas e dende o IES Antonio Fraguas, contando coa colaboración das restantes entidades do barrio, preténdese levar a cabo un proxecto formativo, dirixido basicamente a adolescentes, con idades comprendidas entre os 15 e o 17 anos, no que se puidera traballar con eles (dun xeito educativo dinámico e aberto) aspectos inherentes a situacións de vulnerabilidade ou de risco social, conxugados con reflexións técnicas e experiencias vitais.

Este proxecto, cun claro enfoque preventivo, enmarcaríase nas seguintes liñas de intervención:

- ✦ **Liña nº 13 do Diagnóstico Comunitario:** Deseño e implementación de proxectos formativos para a xuventude.
- ✦ **Liña nº 18 do Diagnóstico Comunitario:** Intervención integral, dende o ámbito escolar e social, con menores para previr situacións de risco social.

E, incluso, viría a reforzar a intervención que se está levando a cabo en materia de absentismo escolar e de mellorar a convivencia no contorno comunitario, mingando a presenza de elementos de risco e de condutas asociais.

Sería un proxecto que se fundamenta tanto en aspectos vinculados á prevención primaria como secundaria.

No primeiro dos casos (prevención primaria) as accións formativas que se leven a cabo teñen como obxecto a prevención da aparición de condutas antisociais en poboación que aínda non presenta esta problemática; serían actividades dirixidas a adolescentes, en xeral, que pretenden asegurar o seu normal desenvolvemento.

No segundo (prevención secundaria), diríxese a adolescentes que amosan algún signo de condutas disruptivas e preténdese mingar factores de risco.

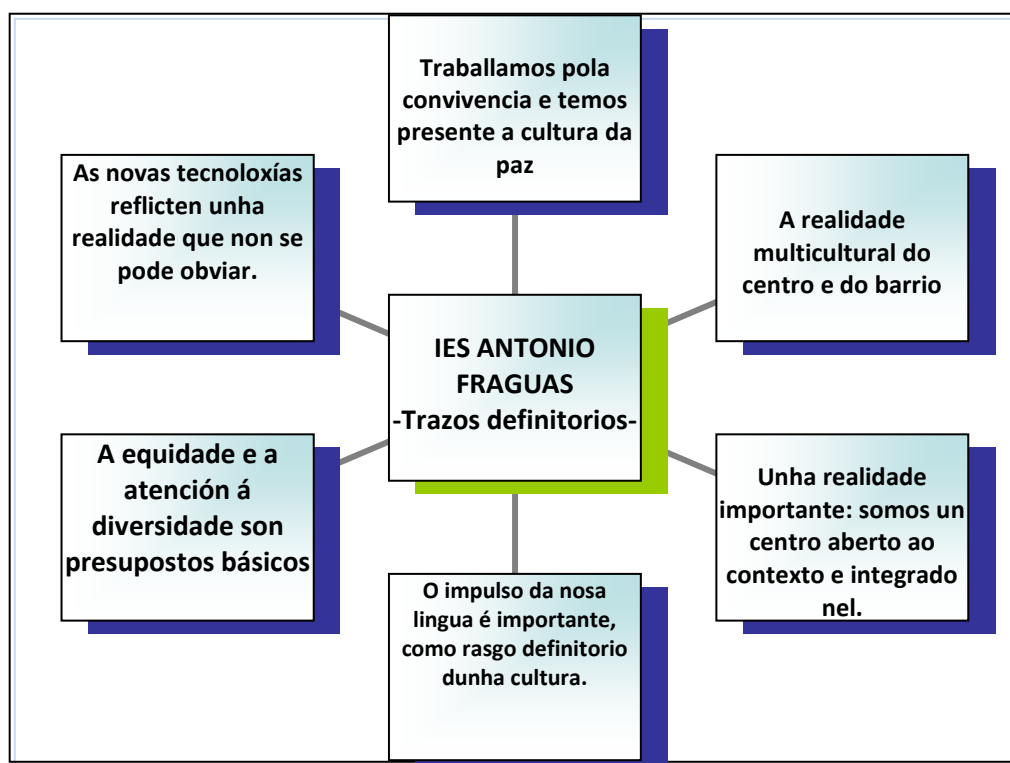
No ámbito educativo, cumpre facer as seguintes consideracións con respecto á posta en marcha desta proposta, pois son moitos os aspectos que unha actividade formativa destas características pode desenvolver.

---

⁶ Pódese visualizar consultar o Diagnóstico Comunitario de Fontiñas na web www.compostelaintegra.org

En 1º lugar, e a nivel xeral, todos aqueles elementos relacionados co proxecto educativo do centro (PE) como son a mellora da convivencia, a apertura ó contexto, a realidade plural e multicultural, etc, integrados nunha forma ampla e flexible de entender a educación en valores. Algúns destes aspectos quedan reflectidos na figura seguinte.

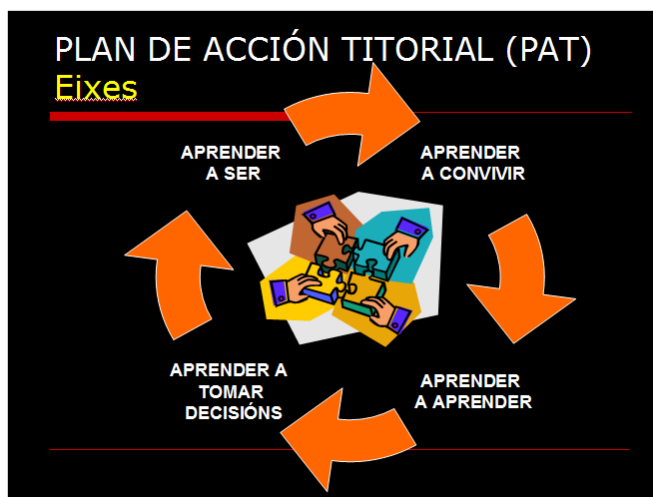
Fonte: *Trazos de identidade do IES Antonio Fraguas* (Proxecto Educativo, Plan de Convivencia), 2013.

Ademais, dende o Departamento de Orientación, catalizador e dinamizador de moitas das propostas de tipo colaborativo no centro e de traballo en rede no barrio, séguese un modelo de intervención sociopsicopedagóxico que ten a prevención mediante programas como una liña habitual de actuación nos diferentes ámbitos que abrangue.

Fonte: Departamento de Orientación IES Antonio Fraguas, ANO 2013.

É por isto que tanto no Proxecto Educativo, como no Plan de Acción Titorial e no Plan de Convivencia cobran sentido as sinerxías que se establecen cando falamos de cuestións como: a educación do alumnado como persoas e como futuros cidadáns, a formación e a información cara situacións de vulnerabilidade. Sen esquecer as reflexións técnicas e morais que aos profesionais poden suscitarlos.

Fonte: Departamento de Orientación IES Antonio Fraguas, ANO 2013

En 2º lugar, e a un nivel de concreción máis específico, podemos falar non só da integración curricular nas tarefas da acción tutorial senón tamén nas áreas curriculares, especialmente nas materias do Departamento de Filosofía, tales como Educación Ético-Cívica de 4º de ESO, Filosofía e Cidadanía de 1º de Bacharelato e Filosofía do Dereito de 2º Bacharelato.

Ditas materias permiten integrar esta proposta para que os obxectivos educativos e contidos a desenvolver podan ser abordados non só a nivel máis teórico nas aulas senón tamén a nivel práctico, mediante os talleres e a mesa redonda previstos, contando coa presenza de profesionais e testemuñas dun valor incuestionable.

II.- OBXECTIVOS.

II.1.- Dirixidos aos adolescentes:

- ✚ Coñecer os dereitos e obrigas que asiste a todo menor.
- ✚ Aprender a exercitar os dereitos de forma responsable, respetando sempre o que está "ao teu carón".
- ✚ Poñer de manifesto as consecuencias, dende un punto de vista legal, de determinadas condutas.
- ✚ Coñecer as institucións que velan polos dereitos do menor e pola súa protección.
- ✚ Fomentar a participación dos adolescentes na vida comunitaria.
- ✚ Desenvolver consciencias críticas sobre o seu modo de actuar e proceder.
- ✚ Desenvolver contidos curriculares (proprios de certas materias educativas) cunha metodoloxía innovadora e participativa.
- ✚ Desenvolver nos adolescentes a reflexión e actitude crítica

II.2.- Dirixidas a persoal técnico do ámbito socioeducativo:

- ✚ Analizar, definir e clarificar as normas de actuación co colectivo infanto-xuvenil.
- ✚ Incrementar o coñecemento sobre os recursos existentes relacionados coas situacións de vulnerabilidade social que afectan aos menores.
- ✚ Fortalecer as pontes entre a institución escolar e a comunidade
- ✚ Seguir a consolidar o traballo en rede

III.- DESTINATARIOS.

Os destinatarios principais do proxecto é alumnado de 4º da ESO e do Bacharelato do IES Antonio Fraguas, con idades comprendidas entre os 15 e os 17 anos.

Na actividade final se incorporarán profesionais do ámbito socioeducativo, pertencentes ás distintas redes comunitarias do municipio. Asemade, os profesionais de Servizos Sociais valorarán a oportunidade de que participen adolescentes ou familias, que polas súas circunstancias persoais, poidan beneficiarse dos contidos a abordar.

IV.- METODOLOXÍA E ACTIVIDADES. CRONOGRAMA.

As **actuacións previstas** son as seguintes:

- 1.- **Obradoiro 1:** realizado pola **Asociación Arela** no que, dun xeito didáctico, dinámico e asequible, se estudie pormenorizadamente a **Lei 5/2000, de responsabilidade penal do menor**. Este obradoiro levarase a cabo o 29 de outubro de 2013. Implementarase no IES Antonio Fraguas, en dúas sesións, dirixidas ao alumnado de 4º da ESO, que supón un total de 110 alumnos.
- 2.- **Obradoiro 2:** realizado polo **Equipo Técnico de Menores da Xunta de Galicia**, dirixido a **sensibilizar aos adolescentes sobre as diferentes situacións de risco ou desamparo social**. Este obradoiro levarase a cabo o 5 de novembro de 2013. Implementarase no IES Antonio Fraguas, nunha sesión e participarán un grupo de 40 alumnos e alumnas pertencentes a 4º da ESO e Bacharelato.
- 3.- **Obradoiro 3:** levado a cabo dende o **Programa de "Enseñanza Permanente de Adultos" do Centro Penitenciario de Teixeira**. Este obradoiro levarase a cabo o 19 de novembro de 2013. Implementarase no IES Antonio Fraguas, en dúas sesións, dirixidas ao alumnado de 4º da ESO, que supón un total de 110 alumnos.
- 4.- **Mesa redonda** prevista para o 19 de novembro de 2013, de 16,30 a 18,30 horas, que se implementará nas instalacións do Centro Sociocultural de Fontiñas. **Nela participarán os profesionais encargados da impartición dos**

obradoiros (Arela, Menores e Teixeiro), aos que se lle unirá previsiblemente algún membro de instancias xudiciais. Con esta mesa redonda preténdese concluir os aspectos xa traballados nos obradoiros, clarificar cuestións pendentes e incorporar nova información e experiencias vitais que se pode trasladar dende o ámbito xudicial e penitenciario. Participará alumnado do IES Antonio Fraguas, persoal docente interesado nesta formación, persoal pertencente ás distintas entidades sociais que están a traballar no desenvolvemento comunitario e outras persoas que poidan ser derivadas dende as mesmas.

V.- AVALIACIÓN.

	ASPECTO A AVALIAR	INDICADORES
AVALIACIÓN CUANTITATIVA	Organización e implementación	Nº de profesionais encargados da elaboración e organización do Proxecto
		Nº de profesionais que difunde o Proxecto
		Nº de profesionais que participan nos obradoiros
		Nº de profesionais que participan na Mesa Redonda
	Impacto e participación	Nº de alumnado que participan nos obradoiros / nº de alumnado previsto
		Nº de alumnado que participan na mesa redonda / nº de alumnado previsto
		Nº de profesionais asistentes do eido educativo
		Nº de profesionais asistentes do eido social
AVALIACIÓN CUALITATIVA	Valoración do alumnado, a través da enquisas:	Grao de utilidade da información recibida
		Valoración dos profesionais que levaron a cabo os obradoiros
		Propostas de mellora e suxestións

Documento elaborado por:

- ✦ **Eva María González Santiago**, traballadora social da UTS Fontiñas (pertencente aos Servizos Sociais Comunitarios Básicos do Concello de Santiago de Compostela).
- ✦ **María Jesús Viqueira Pérez**, traballadora social da UTS Fontiñas (pertencente aos Servizos Sociais Comunitarios Básicos do Concello de Santiago de Compostela).
- ✦ **Margarita Vázquez Teo**, educadora social do Programa municipal Socioeducativo (pertencente aos Servizos Sociais Comunitarios Básicos do Concello de Santiago de Compostela).
- ✦ **Dolores Sanz Lobo**, orientadora do Departamento de Orientación do IES Antonio Fraguas.

Coa colaboración do Departamento de Filosofía do IES Antonio Fraguas e das restantes entidades sociais, sanitaria e educativas do Barrio de Fontiñas.

Agradecendo a colaboración desinteresada das entidades que participan na implementación do Proxecto: Arela, Equipo Técnico de Menores de A Coruña, instancias xudiciais e centro penitenciario de Teixeira.